

OBSERVATIONES
AD
JUS PORUSSICUM
COMMUNE.

SCRIPSIT
CHRISTIAN. LUD. PAALZOW.

In nullo enim aberrare, seu in omnibus irreprehensibilem seu
immendabilem esse, divinae utique solius, non autem mor-
talis est constantiae seu roboris, quemadmodum et a majori-
bus est dictum.

JUSTINIAN. L. 3. §. 13. c. de vet. Jur. enucl.

FASCICULUS Imus.

BEROLINI 1795.
SUMTIBUS CHRIST. GOD. SCHOENII.

ORSE VATTOMES
AD
JUS PORTUSSICUM
COMMENT.

Bayer. Staats-
Bibliothek
München

INDEX.

<i>Observat. I.</i>	De Curatela Sexus.	5
<i>Observat. II.</i>	De indiciis infanticidii eorumque poenis.	10
<i>Observat. III.</i>	De corpore delicti.	22
<i>Observat. IV.</i>	De peccato originali juridico.	29
<i>Observat. V.</i>	Creditor debitorem ultra annum in carcerem mittere nequit.	34
<i>Observat. VI.</i>	De exceptione non numeratae pe- cuniae ex foro profliganda.	37
<i>Observat. VII.</i>	Salutare et utile remedium auda- ciam foeneratorum coercendi.	41
<i>Observat. VIII.</i>	De Solennitatibus observandis in juramentis Judaeorum.	45
<i>Observat. IX.</i>	Jus Canonicum est expresse ex dispositione Jur. Poruss. re- ceptum.	50

- Observat.* X. Decisio casus singularis, seu de
alba avi inter portenta. 51
- Observat.* XI. De jure scortorum et spurio-
rum eorumque curatorum. 54
- Observat.* XII. De Laesione ultra dimidium. 58
- Observat.* XIII. De Matrimonio ad Morgana-
ticam. 61
- Observat.* XIV. De Hagenstolziatu. 63
- Observat.* XV. De exasperatione poenarum ca-
pitalium. 73
-

OBSERVATIO I.

DE CURATELA SEXUS.

Caeremoniae et solemnes formulae supplent apud populos rerum expertes, vicem rei naturae et gravitatis. Germaniae populi formulis et caeremoniis jam pridem deditissimi fuerunt, et nunquam ex animadversionis feveritate eas neglecturi essent, nisi fallax imitationis virtus illis adhaereret.

His solemnibus Curatela sexus, per excellentiam Saxonica *) dicta, dum fere in aliis omnibus regionibus abrogata est, mihi adnumeranda esse videtur. Hi curatores enim, seu consiliarii a foeminis mulieribus-

*) De Curatel. sex. antiqua ap. Roman. vid. Otton. diff. de perp. tut. Foem.

que pro lubitu eliguntur, nec diutius, quam illis placent, retinentur. Adsumuntur alii, qui, si non omnia ex voto gerunt, iterum repelluntur, quo facto, novi advocantur *). Sunt ergo hi curatores supervacaneae personae, et, ut Hommelii verba mea faciam, legitimae quidem pupae, sed tamen pupae, quibus foeminae et ipsa dicafteria ludunt. In Saxonia jam dudum de abroganda curatela sexus cogitatum est, ut BERGERUS in Elect. discept. forens. testatur. „Nota,“ inquit, „inclutos Ord. Elect. Saxon. in Comitibus an. 1699 institutis, consilium inisse de abolenda penitus cura sexus. Rationes sunt: 1) ut praecidatur materia litis, quae inprimis, quod ad competentiam iudicis dec. 59. itemque de numero curatorum et productione curatoriorum existere solet; 2) quod iis in locis, ubi jus commune, quod foeminis necessitatem habendi curatorem remittit, servatur, nulla inde difficultas, nullum-

*) Leyser, Medit. ad Pand. Tom. IV.

lumque periculum emergat, plurimum contra commoditatis afferatur; 3) quod curator foeminae nihil sit aliud, quam advocatus virorum, quum eo nomine mulieri non teneatur, 4) quod sola judicialis constitutio in curatore majorem intelligentiam et fidem non excitet, sed mera sit solennitas; 5) quod mulier ad ratihabenda curatoris gesta non teneatur, immo eundem, sic, ubi nolit in negotium mulieris consentire, dimittere iterum, aliumque ad consentiendum proniorem sibi adsciscere queat; 6) quod Curatori liceat, proprio jure constituere actorem; 7) quod in mulieribus non omnis deficiat intellectus, immo nonnullae eodem viris praestent, ut proinde ratio, quae vulgo petitur a fragilitate et debilitate judicii in sexu sequiori, non sit adaequata, praesertim, cum alioquin consequeretur, etiam rusticis, qui similiter nostro jure, pro simplicibus habentur, constituendos esse curatores, 8) quod sufficiat, a mulieribus peritiores consuli, atque adeo privata auctoritate constitui advocatos. Quamvis autem

hae rationes parvi non momenti esse videantur; nondum tamen liquet, praedictum consilium publica lege comprobatum iri.

Conditores juris communis Porussici in omnia alia iverunt, et hanc curatelam sexus, usque ad hoc tempus in March. Brandenb. inauditam, quam populo saluberrimam, introduxerunt. Vid. P. II. Tit. 18. §. §. 1005 et 1006. Secundum has regulas praestat curator dolum et latam culpam. Plenior descriptio jurium et obligationum non reperiri licuit. Domatus hoc egregium genus consiliariorum silentio praeteriit. Ad quae negotia advocari debeant, est spargim in Systemate juris dicti praescriptum. Si foeminae e. g. fidejussionem suscipiunt, curatore non egent, nisi pro marito fidejudent. Si vero sponsalia faciunt, curator est necessario advocandus. Rectissime. Nec mariti, nec uxores querimonias retulerunt, et fortasse hoc instituto genus Cicisbeorum in Germania vulgatur, qui jam dudum in Italia consolatores uxorum, clitellarii virorum et asmodaei fuerunt.

Ac-

Actum sine curatore susceptum nullitate
laborare, quis ignorat?

VID. P. I. TIT. III. §. 40.

Negotia juridica sunt simplificanda, et
de omni gothico ornatu liberanda, non autem
ornatu novo exornanda.

OBSERVATIO II.

DE INDICIIS INFANTICIDII EORUMQUE POENIS.

In Systemate juris Porussici P. II. Tit. 20. §. 933 sequ. sunt in facta, quae saepius infanticidio praecedere, vel illud subsequi solent, et ex quibus secundum jus commune indicia infanticidii colliguntur, poenae singulares constitutae. Si ex. gr. medici contendunt, quod infans hora genitali, seu partu *), respiraverit, et mortifero vulnere mortuus sit, irrogatur matri non solum fustuarium, sed etiam per totum vitae tempus misera ergastulo includitur.

Ex mente Const. Crim. Carol. Art 131.
eculeo imponitur mater, si, 1) graviditatem
cela-

*) §. 960. 1. e.

celavit, 2) puerperium occultavit, et 3) aliunde infanticidii suspecta est, mit tödlicher Verdächtlichkeit geboren hat. Haec indicia non sigillatim, sed conjunctim adsint oportet. Superat mater tormenta, non ultra punitur. Quaeritur, quid sit durius? an tortura, an illa poena, ad quam innocentissima foemina condemnari potest, dum infans sine dolo et culpa matris mortifere violari et violatione consumi potest? „Tortura ajunt, est autem fragile remedium, veritatem eruendi. Nam plerique patientia sua ita tormenta contemnunt, ut exprimi illis veritas nullo modo possit: alii e contra tanta sunt impatientia, ut in quovis mentiri, quam pati tormenta velint.“ Concedo; sed ex indiciis puellam ad perpetuos carceres, seu sempiternum ergastulum et fustigationem damnare, cum facile possibile est, quod innocens sit, fere barbariem facit, cum qua poena tormentorum cruciatus tam brevis, me judice, nullo modo comparari potest. Comes de Montgomeri queritur de furto in suis aedibus commissio,

quas

quas etiam Angladus inhabitat. Reperiuntur nonaginta nummi Ludovicii, valde rari, in veteriISCO Angladii de 1686. et in charta involuti, quae genealogiam comitis continet. Quinque millia liberarum inveniuntur loco quodam, quem Angladus praecise, et quidem non evocatus, indicat. Testes deponunt, Angladum, cum habitatio ejus a iudice perscrutaretur, pallidum factum, et ejus uxorem morbo esse correptam. Ut brevi dicam: conspirabant tot indicia, ut iudex, qui processum verbalem adornabat, exclamaret, quod furtum vel a se ipso, vel ab Angladio esset commissum. Angladus ad triremes condemnabatur. Sed erat innocens et omni culpa vacans *).

Montballi matricidii accusatus, ex indiciis poena ignis adficitur. Uxor ejus ad poenam rotae condemnatur, et nisi fama, cum executio, graviditatis causa, suspende-
retur, in Helvetiam ad Voltairium
esset

*) G. Pittavals berühmte Rechtsbündel. Th. I. p. 186.

esset perlata, iudices opus suum perfecturi essent *).

An durities poenarum in indicia infanticidii constitutarum, consentanea sit principiis a rege Philosopho, iudicibus, in mandato de 1776 praescriptis, et, an, si de re ipsa informatus fuisset, Edictum de 1765, ita, ut exstat, promulgasset, dubito.

— — — Adsit

Regula, peccatis quae poenas irroget aequas

Ne scutica dignum, horribili sectere flagello.

Horat. I. Serm. 3.

Sed quid? nonne obviam eundum est copiosis infanticidiis? omnino; sed vereor, ut vobis acerbitas prodesse possit. Comminationes ignis inferni, et imago de aeterna damnatione infantis, sine baptismo defuncti, a foedo facinore non avocant, et vos expectatis tales effectus a poenis, quas effugere sperant? Huc accedit, quod, quae utrum celat, et remotis arbitris parit, per se et necessaria-

*) Berühmte Rechtsbündel bei verschied. Parlem. Eb. I. p. I.

fario animum laedendi, non habeat, sed tantum pro ignominia vitanda ad hoc asylum confugiat, pro conservando alendoque partu vero optimum consilium capere possit. Caeterum jus Porussicum commune ab omni poena liberat foeminam, si infans in vivis manet, quamvis uterum celaverit et partum clandestine ediderit *). Hac dispositione mulierculae in proposito, de utero et partu celando confirmantur, dum usitato ordine et cursu naturae sperant, ut infans vivus consecvetur.

Attamen haec severitas non primo per Edictum de 1765 constituta est. In Gallia jam anno 1557 lege sancitum est, ut, quae graviditatem partumve celasset, neque alterutrius testationem, aut, de edito foetu, seu vivo, seu mortuo proferret, si cum lavacro iustisve exequiarum privatum probationibus constaret, de illa tanquam parricidii rea, ultimum supplicium sumeretur **).

Oc-

*) §. 933, 948.

**) Thuan. Lib. XIX. p. 395, ad ann. 1557.

Occasionem dedit incredibilis copia infanticidarum, quae infamiae et opprobrii evitandi causa parturiendo infantes occiderunt, in Flumen, aut in cloacam jecerunt, aut in terram absconderunt. In judicium deductae dicebant, se pudore esse impeditas, quo minus graviditatem indicassent, et, quod praeter voluntatem infans mortuus editus esset. Deficiente probatione contrarii, tormentis subiiciebantur, quibus superatis, ab omni suspicione et poena absolvebantur. Iudices vero persuasi, impunitatem ad delictum incitare, illam, jam e Thuanō citatam legem, rogarunt. „Altera lex,“ inquit, „in speciem severa, sed qua impiis et abominandis parricidiis, quae antea impunita, nunc etiam post legem conditam nimis frequentia sunt, poena constituta est, postulante senatu promulgatur, V. Nov. Mart. Foeminae, quae viros non habebant, ubi ex furtivo complexu conceperant, malo pudore territae, utero celato ad extremum partus fere enecabant, geminato scelere famae consulere se

se existimantes, et enecatos, aut in sterquilinum seu profluentem abjiciebant, aut loco profano defossos perdebant, atque ita necessaria sacri lavacri religione ac sepulturae honore privabant. Quod si quando res in iudicium deduceretur, pudorem, quominus culpam confessae essent, caussatae mortuos se enixas dicebant, et ita deficientibus aliunde probationibus debitam inhumano sceleri poenam effugiebant. Nam iudicum in hujusmodi caussis incertae plerumque erant, et vagabantur sententiae, cum ad mortem alii tanti criminis reas damnarent; alii, quod saepius accidebat, pronioribus ad misericordiam animis, quaestionem violentiae subjiciendas censerent, ut vivosne an mortuos foetus enixae essent ex ipsarum confessione constaret; quam si obstinato animo ferrent liberae dimittebantur.“ Thuan: l. c. Sed eundem Thuanum testem habeo, hanc legem numerum infanticidarum non diminuisse. „In nullum crimen,“ inquit, „ab eo tempore severius vindicatum fuit. Ac, ne qua ignoran-

rantiae excusatio praefexeretur, sententiis judicum semper additum est, ut lex in inferioribus tribunalibus palam, et per plateas urbium publica praeconis voce promulgaretur, et per oppida ac pagos a curionibus coram populo, diebus festis recitaretur. Nihilominus nullum frequentius crimen etiam hodie est, nec ulla fere septimana abit, quin in classe, quae de judiciis capitalibus cognoscit, una pluresve tam horrendi flagitii reae producantur; adeo malus pudor in verecundo et, impotenti sexu supplicii terrorem et, quod omni corporis poena gravius est, conscientiae morsus vincit.“ l. c.

Interim non nego, quibusdam in locis, ex. gr. Berolini, post promulgationem Edicti de 1765 pauciores inquisitiones de infanticidio institutas esse, quam antea; sed rationem diminutionis non in Edicto, sed in diminuta virginali verecundia invenio. Mulierculae enim non erubescunt, graviditatem apud judicem confiteri, quod nulla lex praecepit, et consolantur se amicissime aliarum exemplis.

Attamen, ne puellis injuriam faciam, notabo, quod timor, ne contra edictum peccent, eas fortasse saepe cogat, verecundiam in judicio deponere. Audiunt quidem e suggestu legem publicare, sed confido assertioni et confirmationi earum, quod non intellexerint. Cognitio hujus legis raro ultra praeceptum, de infante recens nato non interficiendo, procedit. Et, cum ex rerum natura et essentia, dum ipsis facta, ex quibus juris consulti indicia hauriunt, ignota sunt, et artificialis probatio captui earum non accomodata est, elicere nequeunt, quam ob rem gestatio uteri clandestina, clandestinitas ipsius partus et remotio infantis mortui nati, facta, poena digna sint; persuadent sibi, judicem sine jure ab ipsis petere, ut ignominiam sine omni alterius commodo vulgent, dum dedecora tegere magis judicis officio convenire, arbitrantur. Insuper confirmat ista confessio, coram judice facta, obscuritatem Edicti.

Quae

Quae cum ita sint, credunt plures ex vero animo, se poenis, in edicto constitutis, subjici non posse, dum convinci nequeunt, quod leges positivae in facta, alias indifferen- tia, ne autem in malam partem trahantur, poenas statuere possint.

Caeterum contradicunt istae leges opinio- nibus et praejudiciis in societate receptis, et ab ea laudatis. Puella non propter amissam pud- citiam, contemptu laborat, sed propter puerperi- um. Ingenuis et simplicibus puellis, quibus artes meretriciae ignotae sunt, sertum denegatur, callidis et astutis vero, quae improbis se te- nent artibus, corona imponitur.

Remedium infanticidia praecavendi prae- cipuum est exstructio controphiorum. Optan- dum est, ut plura constituantur, et minor dif- ficultas in recipiendo infantes in jam consti- tutis permittatur *). In quibusdam enim in- flagrant pro receptione pecuniam, et in aliis

B 2

sunt

*) Vid. Tit. Cod. de clericis et cet. *Justinianus* jam Bre- photrophia instituit,

sunt tot formulae observandae, ut puellae trepident, ad hoc asylum confugere. Praefecti sine omni investigatione et perscrutatione infantes, in statu, in quo apportantur, recipere debent. Sed et haec institutio non aliis vitiis caret. — Pro dolor! experientia docemur, quod de centum infantibus, controphio creditis, vix decem, quartum annum attingant. Sed hoc nihil singulare est. In aliis prochiis non majorem attentionem invenies. Omnes his similes constitutiones videntur magis praefectorum et praepositorum, quam infantum et pauperum causa adornatae esse. Praefecti laborant pinguitudine, et famem sustentant pauperes.

Plures mulierculae non maculae evitandae causa, sed ex inopia et indigentia ad hoc delictum committendum trahuntur. Pater est vel incertus, et ad alendum per judicem ordine processus cogendus, vel eadem paupertate laborat. Inter omnes constat, paupertatem producere delicta, et luxuriam vitia gignere. Priori ergo obviam esset eundum.

Salu-

Saluberrimae leges 1, et 2. Cod. Theod. de alimentis, quae inopes parentes de publico petere debent, a Triboniano non receptae, sed ubicunque recipiendae, sic sonant; Aereis tabulis proponatur lex, quae parentum manus a paricidio arceat: ut, si quis parens adferat sobolem, quam pro paupertate educare non posset, nec in alimentis nec in veste impertienda tardetur, cum educatio nascentis infantiae moras ferre non possit. Ad quam rem et Fiscum nostrum et rem privatam, indiscreta iussimus praebere obsequia. ann. 315.

Si puellae ab imperio, in casu paupertatis, pro conditione personae, certa summa pecuniae ad infantem alendum, promitteretur; forte multa infanticidia praecaverentur.

OBSERVATIO III.

DE CORPORE DELICTI.

Quid significat formula loquendi jurisconsultis solemnis, corpus delicti? Jam pridem sudarunt de definitione, et nimis longum esset, omnes opiniones recitare *). Plerique intelligunt de veritate facti, objective sumti, qui significatus quidem est optimus, sed rem ipsam minime exhaustit **). Qui ex. gr. de fur-

*) *Joh. Balthasar de Wernher* diss. de Cerebrina certitudine corporis delicti. Vitebergae 1719. *Ferd. Aug. Hommel*. Diss. an, et quatenus certitudo delicti in Processu criminali necessaria sit. Lips. 1737.

**) *Daniel Nettelbladt*. Diss. de Sententia condemnatoria sine praevia inquisitione speciali. Halae 1777. *Compend. Jur. Crim. Rom. Germ. forens.* p. 35. sequ.

furto queritur, asseverare tantum potest, se hoc vel illud desiderare. Sed, an furatum sit, quaestio est. Reperiunt corpus humanum vulneratum, et medici attestantur, violento modo hominem trucidatum esse. An vero delicto consumtus sit, ex viso reperto raro constare potest. Medici contendunt, infantem repertum vivum esse editum, et violento modo occisum. Sed, an a matre vis intentata sit, vel casu illi contigerit, determinare nequeunt. Aedes sunt igne deletae; sed hoc praeter dolum et culpam hominis variis modis fieri potest. Ex mea sententia est Corpus delicti complexus, seu concursus (corpus) circumstantiarum, ex quibus colligi potest, factum (de cuius existentia non dubitatur) delicto esse productum, seu cum facto concurrere delictum. Ad corpus delicti pertinet ergo inquisitio, an factum vere existat, et, an cum hoc facto delictum conjunctum sit? Prius quam de eo constet, ad posterius non deveniendum est.

In factis permanentis delicti, est corpus delicti, ut Risi *), annotavit, ita necessarium, ut, si desit, non solum accusati confessio, sed ne testium quidem affirmatio, neque alia, licet solida indicia et probationes, satis sint ad poenam infligendam. Negligentia judicis circa corpus delicti seu veritatem facti, degenerat in feritatem, et producit saepe irreparabile damnum.

Lugduni videbat plebs et infima multitudo 1773 juvenes, qui saltando et cantando portabant puellam per vim stupratam et postea ab iis occisam. Hoc unanimiter in judicio deponebatur, et tamen pronunciabant judices inquisitione finita solemniter, quod nec pudicitiae puellae vis atque vitium adlata, nec occisa puella gestata, nec cantus nec cordax fuisset.

Con-

*) Pauli Risi Animadversiones ad criminalem jurisprudentiam pertinentes 1770. p. 2.

Conjux Pirardii accusatur, quod maritum occiderit. Duo famuli erant testes paricidii. Filia audiverat clamorem et extrema verba patris moribundi. Miserere mei Domine! Ancilla, periculoso morbo laborans, deponebat sacro epulo expurgata, se vidisse, quod hera dominum occidisset.

Multi testes viderant linthea domini sanguine maculata; nonnulli audierant plagam sclopi. Mors plane probatur; et tamen erat nec sclopus displosus, nec sanguis effusus, nec homo occisus.

Quod restat, non minus extra ordinem est. Pirardius revertitur; comparet coram judicio de morte ejus poenas expetente. Judices nolebant inquisitionem disturbari. Contendebant, comparentem esse mortuum et defraudatorem, quod diceret, se vivere; quod poenas dare deberet, quia judices mendacii accusaret, cum eorum acta, fide digniora essent, quam ejus assertio. Hic processus per decem et octo menses durabat. Tandem pauperrimus homo sententiam extorquebat,

Pirardium ab omni poena esse absolvendum, quippe re vera et veraciter adhuc vivebat *).

Uxor quaedam a marito noctu male tractatur. Clamat, maritum se velle trucidare. Vicini audiunt. Ortu lucis properant domum. Maritus erat inquietus et turbulentus; in terra reperiebatur sanguis; furnus erat calidus, uxor ubicumque curiose et diligenter frustra quaerebatur, et maritus tormentis subjectus, confitebatur, quod uxorem in furno concremasset. Ad mortis poenam damnatus provocat ad Parlamentum, et eadem hora, qua iudices de re sententiam dicere volunt, constituit se uxor ob oculos iudicum **).

Aliud lectu dignum exemplum refert Risi ex Annaei Roberti collectione rerum iudicatarum p. 23. l. c.

„Dans les procédures criminelles,“ inquit D'Aguesseau, „et sur tout dans les accusations capitales, il faut avant toutes cho-

*) Wittavalls berühmte Rechtschändel. Th. I.

**) Charondas Resp. L. 9.

choses, que le corps du delit soit assuré. Jusque la, la loi presume toujours l'innocence plutot que le crime, et elle epargne les criminelles jusqu' a ce que le crime soit certain."

Oeuvres Tom. IV. Plaidoyer. Vouglas addit in instit. Jur. crim. P. VI.

Chap. 1. Cette preuve est tellement essentielle, qu'elle ne peut etre suplée ni par la deposition des temoins, ni par des simples indices et conjectures quelques forts qu'elles soient d'ailleurs, pas meme par la confession de l'accusé. Julius Clarus scripsit: Etiam si multi testes deponerent, etiam de visu, contra aliquem de homicidio per eum commissio, nisi tamen constaret de ipso cadavere, non potest puniri. Quaest. 66. §. 1. . *).

De altera parte corporis delicti, quod a quibusdam non incongrue, subjectivum corpus delicti dicitur, alia occasione, si de probatione auctoris delicti differendum est, quaedam adferam.

Ju-

*) V. Risi l. cit,

Juvat exemplum ex systemate juris Por-
ruff. commun. proferre, quod theoriae supra
expositae, mihi non convenire videtur. Se-
cundum §. 959. P. II. Tit. 20. respiciendum
est non solum, an infans vivus vel mortuus
editus sit, sed etiam, an non in partura vixe-
rit? Et uterque casus sine distinctione in
odium matris deceditur. Si autor hujus dis-
positionis circumstantias facti perpendisset;
dubito, an aequalem poenam constitutu-
rus esset, dum infans, capite excluso, vel
a funiculo umbilicali eum strangulante,
(wenn das Kind um den Hals sich mit der Na-
belschnur umschlungen,) vel, quando uterus et
pudenda muliebria externa circa collum in-
fantis constringuntur, (wenn die Gebärmutter
sich um den Hals des Kindes zuschließt) quod
testibus medicis saepius accidit, suffocari potest.
Uterque casus matri imputari nequit, eo mi-
nus, cum celatio uteri et partus nullo hic modo
influunt. S. Teichmeieri Instit. Medic.
Legal. p. 246.

OBSERVATIO IV.

DE PECCATO ORIGINALI JURIDICO.

Imperatores Arcadius et Honorius in L. 5. Cod. ad L. Jul. Majestat. de liberis perduellis hanc legem tulerunt: „Filii vero ejus, quibus vitam imperatoria specialiter lenitate concedimus (PATERNO ENIM DEBERENT PERIRE SUPPLICIO IN QUIBUS PATERNI, HOC EST HAEREDITARII CRIMINIS EXEMPLA METUUNTUR) a materna, vel avita, omnium etiam proximorum haereditate ac successionem habeantur alieni, testamentis extraneorum nihil capiant, sint perpetuo egentes et pauperes, infamia eos paterna semper comitetur; ad nullos prorsus honores, ad nulla sacramenta per-

ve

veniant: sint postremo tales, ut his perpetua egestate fordentibus, sit et mors solatium, et vita supplicium. Ad filias sane eorum, quotlibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, five testata, five intestata decesserit, volumus pervenire, ut habeant medio-
crem potius filiae alimoniam, quam integrum emolumentum ac nomen haeredis. Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus ausuras esse confidimus et cet. Haec dispositio non modo a Gratiano decreto C. 6. qu. c. 22 est inserta, sed etiam a Carolo IV, in Aurea Bulla et a Carolo V. Artic. 124 et 218 repetita. Jus commune Porussicum non tantum rigorem hujus legis, non atramento, sed sanguine scriptae, adhuc adauxit, dum liberi non tantum indistincte omnibus bonis privantur, sed etiam pro lubitu ad perpetuos carceres, seu relegationem damnari possunt. Ecce, ipsa verba legis. “ Dergleichen Hochverrätther werden nicht nur ihres sämmtlichen Vermögens und aller bürgerlicher Ehre verlustig; son-

sondern tragen auch die Schuld des Unglücks ihrer Kinder, wenn der Staat zur Abwendung künftiger Gefahren dieselben in beständiger Gefangenschaft zu behalten, oder zu verbannen nöthig finden sollte. P. II. Tit. 20. §. 95. Hac dispositione liberi innocentissimi et a foedo crimine patris, toto animo abhorrentes de patria male sentire et ad delicta committenda coguntur, nisi iudices eos includant. Hoc ultimum remedium est omnino aptissimum omnia delicta praecavendi; et, si quando executioni mandaretur, maxima parte legum supersedere possemus. Non procul vero dicunt a proprio stipite poma cadunt. Euripides, hanc sententiam proverbio celebrem fuisse, testatur.

Heu, Heu, ut illi dicunt, recte, probum

Patre ab improbo non posse nasci filium.

Huic dicto, proverbium illud adstipulatur, mali corvi, malum ovum, et illud Theognidis,

Non etenim ex squillis rosa nascitur.

Sed veteribus illud etiam observatum fuit,
prae-

praestantium virorum filios, multum a progenitorum moribus abfuisse. Unde et Demosthenes dixit: a viris egregiis, perinde quasi fato quodam id accadat, improbos proficisci filios, et adhuc hodie notum est, ex sapientissimis patribus stultissimos propagari liberos. Euripides hanc sententiam fere ad omnes mortales retulit:

Unum forsan inter plurimos

Invenieris, qui patre non nequior.

Declarat hoc argumentum, nescio quis scriptor rerum augustarum in Severo Caesare multis exemplis, dicens: „ita fere usu venisse, ut viri, seu virtute, seu litteris, seu fortunae indulgentia, insignes, aut nullos omnino liberos habuerint, aut tales reliquerint, ut magis ex usu rerum humanarum fuerint, illos absque liberos discedere.

Quem fugit proverbium,

Virorum Heroum filii noxae.

Sed quid? erubesco; ista philosophia nonne articulis nostrae fidei, seu Theologiae, optime

me respondet? Certissime. Audiamus tamen Ciceronem de hoc dogmate differentem. „Deum“ inquit, vos praeclare defenditis, cum dicitur, eam vim Deorum esse, ut etiam, si quis morte poenas sceleris effugerit, expetantur eae poenae a liberis, a nepotibus, a posteris. O! miram aequitatem Deorum? ferretne ulla civitas latorem istiusmodi legis, ut condemnaretur filius, aut nepos, si pater aut avus deliquisset? De natura Deor. Lib. 3. Cap. 38. Quoad imperatores Arcadium et Honorium observandum est, dictam legem Codicis tempori extra ordinem accommodatum fuisse, neque crimini perduellionis proprie sic dicto, poenas statuisset, sed perperam a Triboniano in Tit. Cod. ad L. Jul. Maj. relatam esse. *)

*) Püttmanni Elem. Jur. crim. §. 159.

OBSERVATIO V.

CREDITOR DEBITOREM ULTRA ANNUM IN
CARCEREM MITTERE NEQUIT.

Tam jure romano, quam germanico est creditori potestas data, debitorem in carcerem conjiciendi, donec debitum persolverit, et ad assem impendium reddiderit. Principiis juris romani antiqui, itemque germanici, et mo-
saici, haec vis, et potestas, propter servitutum introduclam, non contrarium erat; sed in aliis regionibus, in quibus servitus non viget, omni rationi repugnat.

Debitor, vel propter dolum et culpam obligationibus non satisfacit, vel ob temporis et fortunae injuriam debitum persolvere nequit.

quit. Priori casu judici poenas dare debet, et in posteriori ab omni poena liberatur. Si judici non jus est, innocentem in carcerem detrudere, quaero, quare hoc jus creditori competat, et quidem hoc jus illimitatum, ex quo pauperem debitorem sine omni respectu ad conjugem, liberos, amicos et rempublicam, in sempiterno carcere detinere potest? Respondent quidem creditores, hanc detentionem non poenam esse, sed tantum remedium, debitorem ad solutionem cogendi. Sed hoc contradicit propositioni priori; in hoc enim casu est ut fraudulentus debitor puniendus. Creditores alio responsum derivant. Concedunt quidem, debitorem nihil in bonis habere, sed sperant fore, ut vel conjux vel parentes, vel amicus, vel vir honestus, misericordia capti, debitum persolvant. Sperant ergo, ut quis consequentias avaritiae, vel inconsiderantiae propriae, ex misericordia suscipiat. Nummularioli enim et foeneratores plerumque maximo rigore debitores insectantur.

Ordinatio judicialis communis rigori creditorum Tit. 24. §. 146. p. 579. limites posuit. Debitor nempe per annum in carcere detentus, ad liberationem vinculorum provocare potest. Creditor hanc concedere debet, nisi probet, quod ejus detentio verisimile remedium sit, ut sibi satisfaciat, vel quod debitor prodigus, dissolutus, ac negligens in re familiari fuerit, et eo ipso illum fraudaverit. Haec dispositio interim non determinavit, an, si creditor posterius probet, ab ejus arbitrio futura duratio vinculorum pendeat, an judici commissum sit, a debitore poenam sumere? Porro non liquet, quam ob rem creditor non statim, quam debitorem in carcerem misit, obligatus sit, causas detentionis judici indicare? Quicquid autem sit; haec lex ratione humanitatis multum distat ab illis tyrannicis legibus.

OBSERVATIO VI.

DE EXCEPTIONE NON NUMERATAE PECU-
NIAE EX FORO PROFLIGANDA.

Probro erat civibus romanis, pecuniam in
quaestum et foenerationem transferre. *) Famae
conservandae gratia ergo argentariis et mensa-
riis **) utebantur. commercium horum ho-
minum, sodalitatem constituentium ***) et

C 3

pri-

*) Improbantur illiquaestus, inquit Cicero, qui in
odia hominum incurrunt et foeneratorum. Lib. 1. de
offic. C. 42. Inde convicium, tu fili argentarii et
nummularii, tam grave erat, quam apud Judaeos, tu
pellicegenite. Sueton. in V. Aug. C. 2. 4.

**) Vocantur quoque canes mensales.

***) Novella 136. pr.

privilegio donatorum, *) constabat in custodiendo, mutando et foeneri dando pecuniam ipsis a divitibus creditam. Si igitur argentarius mutuum ex mandato dare volebat, obstrictus erat, Chirographum a debitore datum, creditori exhibere, ut hic ad sensu suo negotium comprobaret. Praecipue hoc erat necesse, si creditor pecuniam retinuerat, et argentario, summam pecuniae foeneri dandam tantum nominaverat, quod pecuniam ex arca mutuare vocarunt. Vide L. 7. D. Depos. L. 7. §. 2. Depos. L. 50. De admin. tut. L. 40 de reb. credit.

Cum ergo debitor, praecipue in posteriori casu chirographum ante solutionem dare obligatus esset, in oculos incidit, exceptionem non numeratae pecuniae principiis juris romani antiqui omnino convenire. Justinianus tamen morem sine ratione servavit, quamvis inconvenientiam sensisse videatur, dum

*) LL. 6 et 10 D. de Edendo.

dum quinquennium, olim exceptioni non num. pec. constitutum, ad biennium restrinxit, syngraphas introduxit, et chirographa exiguis cancellis circumscripsit. *)

Haec supra exposita principia germanorum moribus non convenire, res est nota atque apud omnes pervulgata. His ergo non amplius moror, sed venio ad caput rei. Absurdum foret, si quis me ex chirographo ab ipso scripto, in iudicium vocare vellet, sed non minus absurdum est, quod, quamvis de-

C 4

bitor

*) Super chirographariis instrumentis haec pro communi utilitate fancienda duximus, ut, si quis pecunias credere supra quinquaginta libras auri voluerit, vel super reddito debito securitatem accipere, cum amplius sit memorata quantitate sciat, non aliter debere chirographum a debitore vel creditore recipere, quam si testimonium trium testium probatae opinionis eorum subscriptiones chirographum capiat. Nam si contra huiusmodi observationem chirographum super pecuniis memoratam auri quantitatem excedentibus proferatur, minime hoc admitti a iudicantibus oportet. Quod et in futuris creditis, vel debitorum solutionibus locum habere oportet. L. 17. Cod. Si certum petat. Conf. Novella 73. C. 8 et 9.

bitor confessus sit debitum, creditor tamen intra biennium veritatem ejus, quod debitor scripsit, si hic veritatem factae confessionis negat, probare debeat. Defensores hujus dispositionis contendunt quidem, debitores necessitate coactos et angustiis constitutos, interdum chirographa sub spe accipiendae pecuniae creditoribus dare, quod non negamus; sed hi casus sunt tam rari, ut dispositionem juris romani in Germania minimeificent. Praeter haec nititur exceptio tacite in factis, quae ab allegante merito probanda essent. *)

Conditores juris Porussici communis hanc exceptionem e foro profligandam esse, rectissime statuerunt. P. 1. Tit. 16. §. 104. p. 633.

*) Probatio exceptionis hujus debitori quoque sec. §. 634. non est adempta.

OBSERVATIO VII.

SALUTARE ET UTILE REMEDIUM AUDACIAM
FOENERATORUM COERCENDI.

Ex Catone Censorio, cum quispiam percontaretur, quid in re domestica maxime expediret? respondit; bene pascere, bene vestire, et bene agrum colere. Et illi, qui quaesierat; quid foenerari? Cato, quid hominem (inquit) occidere? Non minus igitur foeneratorem peccare censuit, quam homicidam *), Alphonfus foeneratores utpote labores mortalium depascentes, harpyas vocare solitus erat. Quemadmodum enim virgilianae ille Harpyae raptu vivebant; sic ho-

C 5

die

*) Cic. lib. II. de offic. Cap. 16.

die foeneratores ex pauperum laboribus magnas per nefas omnes opes reponunt sibi et suis *). Idem, justitiae et aequitatis amator ardentissimus, audiens hominibus infidias a foeneratoribus strui: Foenus nil aliud sibi quam animae funus videri, dixit **).

Patet et notum est omnibus, cambium et in eo fundatum processum executivum, in favorem mercaturae et fidei tuendae gratia, apud exteros, in Germania esse receptum. Jurisconsulti autem, seu legum suaves, hoc, alias utile institutum in perniciem reipublicae ac imperii perverterunt, dum omnibus indistincte et sine respectu ad mercaturam, potestatem dederunt, chirographa, rigore cambiali munita, creditoribus dandi.

Ca-

*) Tristius haud illis monstrum, nec saevior ulla
Pestis est ira Deum Stygiis se se extulit undis.
Virginei volucrum vultus, foedissima ventris
Proluvies, uncaeque manus, et pallida semper
Ora fame. *Aeneid. Lib. III. v. 214 sequ.*

**) Panorm. Lib. 3 de Alphonfi rebus gestis.

Canes mensales, seu foeneratores ex hac perversione detestabiliter ac horrendum in modum, fructus perceperunt *). Conditores Juris Porussici communis tetrae, horribili atque funestae pesti Reipublicae P. II. Tit. VIII. §. §. 718 sequ. §. 729 et 751. obviam ierunt, et spero, fore ut post aliquot annos istud teterrimum genus hominum decrescat. Sed ut in proverbio est, inventa lege, inventa fraus. Foeneratores nempe, cambii datum retrotrahunt et tegunt celantque rem turpissimam, et suspicionem fraudis per sic dictas prolongationes. Haec fraus tamen facile praecupari potuisset, si legislatoribus placuisset, publice notum facere, ut omnia cambia, quae non ex novo jure communi valida sunt, sub poena nullitatis apud judicem intra quatuor septimanas indicarenrur **). Cum tempus non

*) V. Comp. Jur. Crim. Rom. Germ. Forens. §. 1009. in nota I.

**) Judici incumberet factam praesentationem sub cambio notare.

non constitutum est, ad quod cambium prae-
cise dari, et prolongatio in infinitum fieri po-
test, ipsam, alias utilem constitutionem, lu-
dicro habebunt.

OBSERVATIO VIII.

DE SOLEMNITATIBUS OBSERVANDIS
IN JURAMENTIS JUDAEORUM.

Omnes populi, quantum memoriae proditum est, Judaeos odio persecuti sunt, quia apud ipsos quidem fides obstinata, misericordia in promptu, sed adversus omnes alios, hostile odium erat. *)

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti

Quaesitum, ad fontem, solos deducere Verpos.

Juvenal. Sat. 14.

Cum autem non in eorum potestate esset, alios afficere malo, magis adhuc despiciatui sunt habiti. Circumcisio, otium septimi diei, septimus annus ignaviae datus, jejuniales feri-
riae

*) Tacit.

riae et extraordinaria credulitas, quae ita pervulgata erat, ut proverbii locum obtineret, attulerunt ipsis irrisum et cavillationem. Significabantur fere semper convicio, relationem habente cum circumcissione. Vocabantur vespi, curti, recutiti. Ritus ridiculos et perniciosos, itemque credulitatem nondum deposuerunt. Sunt adhuc iidem, qui ante quindecim secula erant, si de toto genere dicendum est. Semper enim inter illos, graves, honestos et minus credulos homines extitisse, quis negabit? Josephus e. g. tam modestus est, ut transitum Israelitarum per rubrum mare, cum transitu Alexandri M. per mare Pamphylum comparet. Sed hos faciam missos. Jam dudum observatum est, ritus et ceremonias in libris mosaicis praeceptos, rem ipsam glutire, et Apostolus vocat leges mosaicas Jugum, quod nec nos, nec nostri majores ferre potuerunt. Verum enim vero, cum facilius est omnibus istis ceremoniis stricte adhaerere, quam officia humanitatis adimplere; Judaei etiam nunquam

superstitionem suam commutabunt. Sex per dies Judaeus furatur et foenerat, sed septimo die pecuniam, ne quidem digito attingit.

His positis, caute est procedendum, si de formulis et solennitatibus judaeorum, mutandis sermo est. Formulae habent apud eos locum rei ipsius, et formula sublata, res ipsa evanescit. Concedo quidem, inter illos homines esse, qui omnes ritus contemnunt, et inprimis, eos, quia Rabbinis extogitati sunt; et qui inde, si, a Christianis interrogantur, quam vim et quem valorem hos ritus habere, sapientissime respondent, quod nullius ponderis sint. Sed haec non est opinio vulgi, qui certo respectu, fundamentum ponit in factis, a Christianis recognitis.

Cum judaei inimicissimum animum contra omnes populos alunt, (quicquid etiam alta ex turri concionantur sic dicti Philosophi, qui tam apud Judaeos, quam Christianos magnam gloriam ob affectatam seu simulatam Philantropiam adipiscuntur), et ex libris eorum sacris constat, eorum Deum omnes alios popu-

populos odio prosequi, non conjectura est, sed oculis ac manibus teneri potest, quod violatio officiorum, respectu extraneorum, apud vulgum non magni momenti sit. Si ergo solemnitates, quibus forte ex longa consuetudine valorem quendam tribuerunt, diminuuntur, persuadent sibi, rem ipsam, ne quidem tanti momenti esse, quam antea arbitrati sunt. Accedit adhuc lucrum, quod huic nationi nunquam indifferens fuit, et ecce! de conscientia est transactum.

Forma juramenti, quae quondam in usu erat, continebat execrationes, maledictiones, diras imprecationes et evocationes vindictae divinae, quae fere injuriosae erant *). Sed integer ac probus Israelita, cui essentia juramenti et venalis animus consortium non incognitus erat, formulam minime reprehendebat, bene sciens, non sui, sed concivium suo-

*) Vid. Append. ad Cod. Frid. brevem, seu den kleinen Anhang.

suorum causa illam esse praescriptam. Praeterea supponit jusjurandum sub quacunque forma exactum, exigue et exiliter ad calculos revocatum, diffidentiam contra quemcunque jurantem.

Ne hac in re nimium longus sim, notabo, admonitionem in ord. Proc. Tit. X. §. 330. p. 317. sequi praescriptam, pejeranti minari poenam divinam, quae sine ulla mora et confestim illum insequatur. De executione hujus poenae, usque ad hoc momentum, nondum exemplum existit, et dubito, an unquam existat. Si superstitio transgreditur circum imaginationis, statim pro meris nugis habetur. Diagoras Melius, qui fuit, ut dicunt, primum Dithyrambicus, ut si quis alius superstitiosus, qui etiam poesein suam inchoavit hoc modo: a Daemone et fortuna fiunt omnia. Injuria autem affectus ab aliquo, qui pejeraverat, et propterea nihil passus fuerat, eo deductus est, ut diceret, non esse Deum. Sext. Empir. advers. Mathem. p. 318.

OBSERVATIO IX.

JUS CANONICUM EST EXPRESSE EX DISPOSITIONE JUR. PORUSS. COM. RECEPTUM.

Ne studiosi juris sibi blandiantur, quasi studium juris, publicato Systemate juris porussici communis, angustioribus cancellis circumscriptum esset, ut ex diplomate in fronte Jur. Com. posito, illis videri posset, indicabo legem, ex qua obligati sunt, jus canonicum, quod, ut omnibus notum est, Clericorum causa maxima ex parte scriptum et compilatum est, omnino discendi. Exstat illa lex P. II. Tit. XI. §. 66. §. 107.

OBSERVATIO X.

DECISIO CASUS SINGULARIS, SEU DE ALBA AVI INTER PORTENTA.

Ulpiano vix ullam fidem adhuc adhibeo, qui de iis, quae rarius accidunt, leges scribi negat, nec Pomponio, qui dicebat: non de iis, quae raro et ex inopinato, sed de his, quae saepius accidunt, jura constitui oportere, nec Celso, qui dicit, ex his, quae forte uno aliquo casu accidere possunt, jura non constitui. In System. Jur. Poruss. Comm. P. I. Tit. I. §. 19. sequ. enim propositus est casus plane singularis, vel potius, ut practici loquuntur, casus non dabilis, ut quoque ex ipsa lege 19, cum lege 23 collata, constare videtur. In priori enim de existentia herma-

phroditorum non dubitatur, in posteriori autem supponitur, unum sexum semper prevalere. Conf. L. 10 D. de Statu homin.

Historiae quidem existentiam hermaphroditorum confirmare videntur, sed an verae et fide dignae sint, medicorum acutissimi semper dubitarunt. Impossibile enim esse videtur, quod in uno eodemque subiecto organa utriusque sexus deprehendantur perfecte formata. Talis hermaphroditus sine alterius accessu intra se generare posset, quia ibi et masculinum semen perfecte elaboratum, et vatorum uteri conveniens structura, adeoque ad foetum producendum et alendum sufficiens locus atque materia praesto esset. Nihil inde deficeret, quo minus absque alterius coitu gravidaretur hermaphroditus. Porro impossibile videtur, quod in uno eodemque subiecto duplex praeparari possit semen, quoniam natura interdum vix sufficit ad semen unius sexus perficiendum, quod impotentiae conjugalis exempla confirmant. V. Teichmeier. Instit. p. 102. Haller observat, quod

quod clitoris, in virginali existens, interdum
ita increseat, ut mentulam virilem repraesentet,
imperforatam tamen, et quod ista an-
sam de hermaphroditis disputare tam medicis,
quam jureconsultis, praebuerit,

OBSERVATIO XI.

DE JURE SCORTORUM ET SPURIORUM EORUMQUE CURATORUM.

Lectu §§. 619 et 620 P. II. Tit. 2. Jur. Poruff. Comm. venit mihi in mentem lex Britannorum, quae mulierculas ad jurandum admittit, quod hic vel ille pater ab illis editi sit infantis. Pluribus facetiis haec lex occasionem dedit. Ante aliquot annos puella irenarchae graviditatem nunciat. Judex interrogat, quis pater sit, et puella respondet, se ignorare. Tum ille; tu ipsi dare debes patrem. Puella reddit vicissim, se nescire, qui procreaverit. Hoc, respondet judex, tibi noxae fraudique esse nequit. Age; replicat puella, tu es eodem pondere apud me, quo fuit

fuit pater incertus, et iudex honestus infantem alendi et sustinendi erat obligatus.

Si infans ex conventitiis patribus nascitur, quidam jureconsulti eum, quem mater designat, alii omnes, quotquot cum ea rem habuerunt, alii nullum eorum ad alendum partum obligant. Postrema sententia communior fuisse videtur, donec quidam obligationem ex delicto derivarunt, et ergo complices in solidum esse obligatos, statuerunt. Exceptio fornicationis, seu joculariter sic dicta, exceptio plurium interessentium, ex hoc tempore omni efficacia est privata. Haec opinio quoque in nostris judiciis regnabat, quamvis, ut mihi videtur, sine solida ratione, dum stuprum ex edicto de 1765 criminibus non amplius adnumeratur, et obligatio ad alendum, non ex delicto, sed ex rei natura manat. *)

D 4

Au-

*) Ipsum autem filium vel filiam, filios vel filias, et deinceps, alere patri necesse est, non propter haereditates sed propter ipsam naturam et leges, quae a parentibus

Autores Jur. Poruff. comm. tamen non in eo lubstiterunt. Perseverant in sententia, infantem esse alendum, a qua minime alienus sum. Sed an remedia, quae matri et tutori spurii suppeditant, non cavillationibus aditum patefaciant, alii videant. Juxta §. 620 dependet a tutore, an, si iste, qui per effatum judicis ad alendum et agnoscendum partum condemnatus est, ob angustias rerum autem his officiis satisfacere nequit, omnes, ipsi a scorto designatos stupratores, secundum seriem in judicium vocare velit. Si curator rebus pupilli vult inservire, non dubium est, quin opulentiam spurio parare possit. Cum illis, qui aegre coram judicio comparent, tran-

figit

rentibus alendos esse liberos imperaverunt, et ubi ipsis liberis parentes, si inopia ex utraque parte vertitur. L. 8. §. 5. Cod. De bonis quae liberis in potestate patris. Si vel parens, inquit Ulpianus neget filium, idcirco alere se non debere contendat: vel filius neget parentem: summam judices oportet super ea re cognoscere; si constiterit, filium, vel parentem esse: tunc ali jubebunt, caeterum si non constiterit, nec decernent alimenta. L. 5. §. 8. D. de agnosc. et alend. lib.

figit, ceterosque in iudicium vocat. Perspicendum est quoque, hos cavillationibus defatigatos, quae illi, dum juribus pauperum utitur, nihil constant, pro redimenda vexa aliquid daturus esse. Caeterum fundat meretrix actionem in fornicatione et cum ex glossa ad C. 9. D. 45. non est scortum, nisi vices et les millies concubitus celebraverit, nunquam ei sic dicta intentio fundata deficiet.

Mulieres sumus ad bona consilia pauperrimae,
Malorum autem omnium, artifices sapientissimae.

Euripides in Medaea.

OBSERVATIO XII.

(V. P. I. Tit. XI. §§. 58 — 69. §§. 250. sequ.)

DE LAESIONE ULTRA DIMIDIUM.

In margine ad §. 58. notatur, legum conditores de laesione ultra dimidium verba facturos esse. Paragraphus 58 disponit, exceptionem, quod pretium determinatum, cum vero rei pretio nullam proportionem habeat, pro se contractum non rescindere. In paragrapho 59 est praescriptum, contractum esse nullum, si disproportion inter rem et pretium tanta est, ut pretium solutum duplum veri pretii excedat, quia tam ex §. 75. Tit. IV. errorem contractus causam dedisse praesumitur. In paragrapho 250 est rubrica paragraphi 58 repetita.

Quam

Quam dispositionem sequatur iudex, num rubricam, num legem? Rubrica loquitur de re omnibus nota, et quae L. 2. C. de rescind. emt. vendit. innititur. Minus autem pretium esse videtur, si nec dimidia pars pretii soluta sit. Ex jure Porussico autem laesio adest, si duplum veri pretii solutum est. Fortasse conditores exceptionem laesionis ultra dimidium plane reprobarunt, dum venditori non concedunt; sed hoc merito distinctius fieri debuisset.

Quare autem venditori exceptionem erroris (ita enim ex mente Conditorum juris juxta §. 75. haec exceptio nominari debet) denegarunt, mihi non exploratum est. An forte in odium juris romani, quia ex interpretatione quorundam doctorum ex gr. Cujacii Lib. XVI. obs. 18, venditori solum, non autem emtori competat, an, quia venditori conditio rei non ignota sit, ita disposuerunt, insomniis noctibus futurorum interpretum relinquam.

Quo-

Quoad prius enim in oculos cadit, legislatores romanum venditorem tantum exempli causa nominasse, et, quoad posterius, non minus luculentum est, venditorem aequo modo in errore versari posse, si ex gr. rem venditam dono accepit, vel ex hereditate acquisivit, non ea usus est, et cet. Quid tunc, si forte ob angustias rerum ad alienandum coactus fuerit? Hoc casu ipsi praesto est Remedium ex L. 1272, P. II. Tit. 20.

OBSERVATIO XIII.

DE MATRIMONIO AD MORGANATICAM.

Inter cives privatos erat hoc matrimonium usque ad haec tempora illicitum et inauditum. Stupor atque torpedo invasit inde foeminas, cum fando ad earum aures pervenit, quid P. II Tit. I. §§ 835 - 944, et Tit. II. §§. 555. sequ. scriptum esset. Per Patentum de 1. Febr. 1794. vero est stupor finitus, et reconciliatio cum virili sexu subsecuta. Per hoc Patentum enim, concubinatus in sensu jur. rom., Mariage de Conscience, matrimonium ad morganaticam vel ad legem falicam (haec omnia sunt in legibus citatis permixta, seu potius ex his institutis, sunt illae dispositiones depromptae) in

angustis terminis continentur. Sine hac limitatione non solum lites supra modum essent auctae, sed etiam concordia familiarum et unanimitas fraterna esset rupta et fere dilacerata. Sine istis legibus jam dudum, proh pudor! in proverbium abiit, Rara est concordia fratrum; et si leges discordiarum semen plena manu spargerent, ista virtus in totum defereret mundum.

Praeterea notum est illud OVIDII.

Quam male inaequales veniunt ad aratra juvenci:

Tam juveni magno conjuge nupta minor.

Non honor est, sed onus, species laesura ferentes,

Si qua voles apte nubere: nube pari.

Lib. amor.

De splendore nominis et familiarum, in
cujus favorem istae leges forte sunt rogatae,
alibi dicendi locus erit.

OBSERVATIO XIV.

DE HAGENSTOLZIATU.

Ex lege Julia et Papia Poppea sancitum erat: COELIBES, NISI INTRA CENTUM DIES NUPTIAS CONTRAXERINT, NEQUE HAEREDITATEM, NEQUE LEGATUM TESTAMENTO RELICTUM CAPIUNTO *). Ex Dione constat Lib. 54. Histor. ad foeminas hanc legem esse porrectam. Nostri legumlatores sequiorem sexum, ne forte in angustias adduceretur, ex affabilitate et comitate, silentio praeterierunt.

Secundi capitis hujus legis non mentionem fecerunt, quia sine dubio cum natura
dis-

*) V. Jacob, Gothof. Quatuor Fontes Jur. civ. p. 141.

disputare noluerunt. Erat hoc: SI QUI
GONJUGUM MASCULUS ULTRA XXV
ANNUM; FOEMINA ULTRA XX ORBI
ERUNT, SEMISSEM RELICTORUM TAN-
TUM CAPIUNTO.

Sublatae autem sunt poenae coelibatus
et orbitatis per L L. 1 et 2. Cod. de in-
firmendis poenis coelibatus orbi-
tatis et cet.

Ex mixtura juris romani et germanici
orum est in quibusdam Germaniae regionibus
JUS HAGENSTOLZIATUS, de quo vide
LUDEWIG. different. Jur. Romani
et Germanici in Hagenstolziatu
exule in Germania. Jure retorsionis
est hoc jus anno 1727 per Edictum in pro-
vincias porussicas introductum, sed jam per
Edictum de 1731 vicissim sublatum.

Leges, coelibatum concernentes, in Sy-
stematē Jur. Poruss. contentae, sunt absque
dubio in eum finem latae, ut cives ad matrimo-
nia ineunda invitentur. Multiplicatio populi
erat

erat ante aliquot annos signum eorum, qui facile, et sine ullo negotio ab omnibus, ut perfectissimi cameralistae clamore excipiebantur. Rationes de copia hominum explebant omnia, et homo, qui tales tabulas secum portabat, aut vulgabat, plausum movebat. Hoc tempus abiit, et tabulae istae non pluris ducuntur, quam merentur.

Si leges libertatem, opes et securitatem civium tuentur, si magis ob salutem populi, quam fastum primariorum et avaritiam divitum sunt latae, si utiles, et commodis sunt aptae, et non in gratiam quorundam infirmantur, perrumpuntur, perfringuntur; cives certatim liberos educabunt. Quid opus est ergo poenis? Nonne augent suspicionem gaudia matrimonii fugacia esse? In memoria Coelibae est: Bini sunt cum uxore jucundi dies: alter, quo ducitur: alter, quo mortua defertur. Et illud: Molestiis caret vita, quae coelebs est. Qui non litigat, coelebs est; scripsit Hieronymus.

ronymus; quo adagio indicavit, rixosum
esse omne conjugium: nec tranquillitatem
esse, nisi in coelibatu.

Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.
Tunc gravis illa viro: tunc omni tigride peior
Cum simulat gemitus occulti conscia facti.
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Uberibus semper lachrymis, semperque paratis
In statione sua, atque expectantibus illam
Quo jubeat manare modo.

Juvenal. Satyr. 6.

Deterruerunt etiam exempla eorum,
qui a mulieribus sunt decepti: unde illud:
Non habites sub eodem lecto cum muliere;
nec sis Simfone fortior, Davide sanc-
tior, Salomone sapientior.

Adam, Simsonem, Davidem, Salomonem
Decepit mulier: quis modo tutus erit?

Hieronym. in epist. ad Nepot.

Uxorem heu perdidisti. R. O praeposterum
ingenium stupendumque hominem! qui uxo-
ris in funere lugeat, saltet in nuptiis. D.

Uxo-

Uxorem perdidi. *R.* O demens! hymaeneum cane. Nunc est tempus, coronatum vinctum vidimus dignioribus jam fertis accingere. Magno proelio vicisti, et longa obsidione liberatus es. *D.* Uxorem perdidi. *R.* Sic dicis perdidi, quasi qui febrem perdidit aut scabiem. Interdum lucri species est perdere. *D.* Uxorem perdidi. *R.* Nunquam tibi fortassis opimiorum quaestum una lux attulit. Quantis compedibus elapsus es, quanto naufragio enastasti? *D.* Sed uxorem bonam perdidi. *R.* Solent id quidem omnes dicere, et qui contrarium sciunt. Sed tamen concedo. Nolo te saepius rem periculosissimam retentare, quod, et si semel bene cesserit, stulte repetitur. Citius centum sui similes mulier mala, quam unam bonam reperiet. Quamobrem, qui malam habuit, similem timeat. At qui bonam, similem ne speret, sed uterque pariter, illa adversitatem cumulare, haec prosperitatem suam deformare caveat. Sic in omnem casum secundo conjugio abstinen-

dum. Noli te rursus innectere; cogita, quam optabilis, quamque incomparabilis sit libertas, et consilium Ciceronis amplectere. Qui uxorem vivacissimam, et adversus quam frustra mortis auxilium expectandum esset, dum repudio dimisisset, hortantibus amicis, ut aliam duceret, non posse simul se uxori et sapientiae studio dare operam, respondit. et cet.

Francisc. Petrarcha Dial. XVIII.

De uxoris amissione.

Porro illis in mentem veniunt incommoda et molestiae, quae cum matrimonio conjunctae esse solent. Amittitur libertas juxta illud; uxore ducta fervus eris, et adstrictis nuptiis non eris amplius liber *). Deinde ducitur aut pulchra, aut deformis, si pulchra; κοινή, communis; si deformis, ποινή, poena erit **). Difficile videtur custodiri, quod plu-

(*) Euripides in Antigone.

(**) Gellius, Lib. II, Cap. 2.

plures amant, molestum possidere, quod nemo dignatur possidere *). Praeterea dotatam forte pauper si duxerit, non jam ille conjugem, sed habeat heram sibi, cui servit; si pauperem aliquem duxerit, nihil afferentem, servus ille rursus erit; dum victum utrique, non sibi tantum parat **). ET UXOREM PAUPEREM ALERE, DIFFICILE EST: FERRE DIVITEM, TORMENTUM EST. Notum est carmen Ausonii, quod in grammatici cujusdam infelix matrimonium ad imitationem Virgilii scripsit:

Arma virumque docens, atque arma virumque
peritus,

Non duxi uxorem, sed magis arma demum.

Namque dies totos, totasque ex ordine noctes

Litibus oppugnat, meque, meumque larem.

Atque ut perpetuis dotata a Marte duellis,

Arma in me tollit; nec datur ulla quies.

Jamque repugnantem dedam me: ut denique victus

Jurges ob hoc solum, jurgia quod fugiam.

E 3

Non

*) Hieronym. contra Jovianum.

**) Idem ibid.

Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
Degere more ferae, tales nec tangere curas.

Virg. Lib. IV. Aeneid. v. 550.

Et germanicum proverbium est. **Wem zu
wohl ist, der nehme ein Weib.**

Tandem ex consilio Pauli *) et prae-
cepto Christi **) iterumque lege ipsa; NUP-

TIAE

*) Coelebs domini res curat, ut domino placeat. Mari-
tus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita divisus
est. Item mulier coelebs, aut virgo domini res curat,
ut et corpore sancta sit et spiritu; at nupta curat mun-
dana, viro ut placeat. Hoc autem ad vestram ipsorum
utilitatem dico, non uti laqueum vobis injiciam, sed
ut honeste, ac indivisa cum domino conjunctione vi-
vatur. Quod si quis in virgine sua indecorum esse pu-
tat ut ea vieta sit, atque ita faciendum est, quod vo-
let, faciat, non peccat, nubat. Sed qui animo con-
stans est, neque cogitur, sed liber et sui juris est, at-
que hoc animo suo statuit, suam servandam esse vir-
ginem, recte facit, Itaque et qui nuptum elocat,
recte facit, et qui non elocat rectius facit.
I. Ep. ad Corinth. Cap. VII., v. 32, 33, 34, 35,
36, 37, 39. V. etiam v. 40. Porro ait v. 27. Devin-
ctus ex uxore, ne quaere solutionem: solutus ex uxore,
ne quaere uxorem. ib. v. 27.

**) Tum discipuli: si ea est inquiunt ei viri cum uxore
conditio, non expedit connubia conjungere. Quibus
ille: non omnes hanc rem praestare possunt, sed qui-
bus

TIAE TERRAM REPLENT, VIRGINITAS PARADISUM, Can. 12. Cauf. 32. qu. I, in perfeverantia confirmantur.

Caeterum, poenas in coelibatum constitutas, innocentes haeredes, qui fortasse liberis abundant, dare debent. In Systemate Jur. Poruff. repetitae praelectionis, sunt hae leges omiffae, iterumque in mandato publicationis de 1794. Quia autem in posteriori expresse non sunt sublatae, ut respectu aliarum factum est, dubium adhuc est, an non valeant, cum forte in posteriorem editionem culpa vel dolo typothetae caelibis non sunt

E 4

rece-

bus datum est. Sunt enim quidam castrati, qui sic ab utero matris nati sunt. Sunt et castrati, qui ab hominibus castrati sunt. Item sunt castrati, qui se ipsos propter regnum coeleste castrarunt. Qui praestare potest praestato Matth. Cap. 19, v. 10, 11, 12. Nisi a principibus disciplinae degenerassemus, omnes exemplum commovens Origenis sequeremur.

Nemo poterat dicere canticum Schiboleth ephoborum virginumque, nisi illa quadraginta quatuor millia. Hi sunt, qui cum foeminis non sunt pol-

receptae. Ego tam felix sum, ut, quicquid
accidat, hunc thesaurum integre possideam,
cum multi tantum portiunculam in indice
habent.

polluti: sunt enim virgines. Hi sunt, qui agnum
quocunque vadat, sequuntur. Hi ex hominibus re-
denti sunt, primitiae Deo et agno. Apocal. 14.
V. 4. 5. &c. Virginitas, ait Cyprianus, est illu-
strior portio gregis Christi, soror Angelorum, victoria
libidinum, regina virtutum, possessio omnium bono-
rum.

De Virg.

OBSERVATIO XV.

DE EXAPSERATIONE POENARUM CAPITALIUM.

Meticuloso, vindictae cupido, et crudeli tyranno exasperatio supplicii originem debet. *) Jureconfulti, quorum scientia regulis nititur; quod principi placuit, legis vigorem habet; lex dura quidem, attamen sic scripta est; non omnium, quae a majoribus et principibus constituta sunt, ratio reddi debet; secundum leges, non de legibus ju-

E 5

di

*) Qui terret, plus iste timet, fors ista tyrannis
Convenit, invideant claris fortesque trucidant.
Muniti gladiis vivant, septisque venenis
Ancipites habeant arces trepidique minentur.

dicandum est; quod lex non cantat, nec nos cantare debemus; et cet; et qui semper assentatores aulae fuerunt, *) barbariem obsequentissime, legibus inferuerunt. Ex Italia haec crudelitas in Germaniam migrasse videtur, et usque ad nostra tempora moratur in summa quiete.

Haec feritas et immanitas autem nec rei publicae, nec admissori prodest. Demitigat animum spectatoris, qui commiseratur et conqueritur fortunam, et obdurescit sceleratum et nefarium hominem, cujus animus aspectu cruciatuum, durior, acerbior asperiorque erga cives redditur, „Nec est unquam utile, quod est crudele“ **) inquit Cicero.

Jam ante Beccariam ***) , noxietatem exasperationis supplicii, ut veteres ex. g.

Se-

*) Leyser. Tract. de Assentat. Jurisconsult., qui tractatus multis exemplis augeri posset.

**) Cicer. de offic. Lib. III. Cap. 15.

***) „Es scheint,“ ait, „daß die Härte der Strafe weiter nichts, als Mitleiden erzeuge, welches zu der

Senecam in Epistol. silentio praeteream, plures animadverterunt. Montagne ante ducentos annos scripsit. Die Tyrannen wollen nicht nur umbringen, sie wollen auch, daß man ihren Zorn recht fühlen soll: daher haben sie allerley Mittel erfunden, die Martern zu verlängern. Ihre Feinde sollen wohl aus dem Wege geschafft werden, aber nicht so geschwind, daß sie das Vergnügen der Rache nicht schmecken könnten. Darüber sind sie mannigmal sehr verlegen. Denn, sind Martern heftig, so dauern sie nicht lange; sind sie aber langsam, so kommen sie ihnen nicht schmerzhaft genug vor. Dies macht ihnen die meiste Sorge. Hievon finden wir viele Bey-

der Zeit alle andere Regungen in dem Gemüthe der Zuschauer überwieget. Es ist wie in einem Schauspieler. Der Rachgierige sieht die Schändlichkeit der Tyranny mit einiger Mäßigung an, und der Geiz lacht selbst über den vorgestellten Geizhals. Aber was ist es? Der Geizige kehrt zu seinem Geldkassen zurück, und der Grausame fährt fort, Waisen und Witwen Thränen auszupressen." Von Verbrechen und Strafen S. XXVIII.

Beyspiele im Alterthume; ja ich weiß nicht, ob wir nicht selbst einige Merkmale dieser Grausamkeit, ohne es zu wissen, unter uns haben. Alles was über den einfachen Tod geht, scheint mir grausam zu seyn. Unsre Rechtsgelehrten dürfen sich nicht einbilden, daß sich derjenige, den das Schwerdt oder der Strang nicht von der Uebelthat abhalten kann, sich durch den Gedanken eines langsamen Feuers, der glühenden Zangen oder des Rades, werde abschrecken lassen *).

In Systema Jur. Poruss. comm. sunt exasperationes poenarum capitalium receptae, quod non miror. Sed tamen dispositio, quae P. II. Tit. 20. §. 93. legitur, mihi miraculo fuit. Quaero; qui sint summi cruciatus et quod sit acerbissimum supplicium? Sacerdotes et tyranni, qui in excogitandis cruciatibus ingeniosissimi fuerunt, ultra poenam ignis, quam ab Acheronti mutuarunt, non sunt progressi,

*) Montagnens Versuche Th. II. S. 573.

gressi, et jurisconfulti hac poena acquieverunt. Legumlatores nostri autem, minime substiterunt. Adfectio, ut suum cuique tribuatur, eos extra fines terminosque duxit, *) et dubito, an ignis infernalis iustitiae eorum satisfacere possit.

Venit mihi in mentem id, quod Leyfero Theatrum poenarum et suppliciorum Doepleri legenti, saepius accidit. „Hunc librum, cum legerem, inquit,“ saepius lacrymae coortae sunt. Incredibile est enim, quousque tyrannorum, sacerdotum christianorum, inquisitorumque ingeniosa immanitas processerit; quam illi diros cruciatus excogitaverint, quibus etiam Phalaridis saevitiam superarunt. Quam ob causam hoc Doepleri opus, nescio quis, Historiam crudelitatis humanae non immerito vocavit.“

*) Non, mihi si linguae centum sint, oraque centum,
Ferre vox — —
Omnia poenarum percurrere nomina possum.

Virg. Aeneid. Lib. VI. v. 625.

Errata.

Pag. 14. Lin. 11. von oben, statt confectetur, liefs conservetur.

— 30. — 9. von unten statt Porussicum non tantum, liefs Porussicum.

— 33. — 4. — — statt accommodatum, l. accommodatam.

— 46. — 6. von oben statt vespi, liefs verpi.

— 57. — 2. von unten — les, l. ter.

— 58. — 4. — — — tam, l. tum.

— — — 3. — — — contractus, l. contractui.

— 69. — 12. von oben statt imicationem, l. imitationem,

Errata.

Pag. 14. Lin. 11. von oben, statt consecvetur, liefs conservetur.

— 30. — 9. von unten statt Pornssicum non tantum, liefs Porussicum.

— 33. — 4. — — statt accommodatum, l. accommodatam.

— 46. — 6. von oben statt vespi, liefs verpi.

— 57. — 2. von unten — les, l. ter.

— 58. — 4. — — — tam, l. tum.

— — — 3. — — — contractus, l. contractui.

— 69. — 12. von oben statt imicationem, l. imitationem,

Paalzow, Christian Ludwig, 1753-1824

Observationes Ad Jus Porussicum Commune

Bd.: Fasciculus Imus

Berolini 1795

J.germ. 138 g-1/6

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10552107-0

VD18 90616782